

Αναγεννησιακοί Ζωγράφοι- Μιχαήλ Άγγελος

Συντελεστές:

- Αθανασάκη Δέσποινα
- Κάμπαξη Μαργαρίτα
- Τόρο Κατερίνα

Η Ζωή του

Ο Μιχαήλ Άγγελος (1474-1584) ήταν ένας μεγάλος Φλωρεντίνος καλλιτέχνης που το έργο του έδωσε στην ιταλική τέχνη του 16^{ου} αιώνα τη μεγάλη της φήμη. Όταν ήταν 13 χρονών μαθήτεψε για τρία χρόνια σ' έναν από τους κυριότερους καλλιτέχνες του Quattrocento (15^{ου} αιώνα) στη Φλωρεντία, τον Γκιρλαντάγιο. Ο Μιχαήλ Άγγελος, στο εργαστήρι του Γκιρλαντάγιο, έμαθε μια στέρεη τεχνική για νωπογραφίες και καταρτίστηκε πλήρως σ' ό,τι αφορά το σχέδιο. Ο Μιχαήλ Άγγελος δεν αρκέστηκε να μάθει τους νόμους της ανατομίας "από δεύτερο χέρι", δηλαδή από τα αρχαία αγάλματα. Μελέτησε ο ίδιος την ανατομία του ανθρώπινου σώματος ανατέμνοντας πτώματα και σχεδίαζε από ζωντανά πρότυπα, ωστόσο το σώμα έπαψε να έχει γι' αυτόν μυστικά.

Το 1506, ο Μιχαήλ Άγγελος δέχθηκε πρόταση από τον Πάπα Ιούλιο Β΄, ο οποίος του ανέθεσε τη δημιουργία ενός επιβλητικού μαυσωλείου. Το έργο αυτό, στον αρχικό του σχεδιασμό, εγκαταλείφθηκε, γιατί ο Πάπας γοητεύθηκε από μια άλλη ιδέα, το σχέδιο για έναν καινούργιο ναό του Αγίου Πέτρου. Σε μια κρίση φόβου και οργής για την ανατροπή των σχεδίων του, ο Μιχαήλ Άγγελος έφυγε από τη Ρώμη και πήγε στη Φλωρεντία, αφήνοντας πίσω ένα σκαιό γράμμα για τον Πάπα, που του έλεγε ότι αν τον ήθελε, δεν είχε άλλη επιλογή παρά να τον αναζητήσει. Τότε, λοιπόν, ο Πάπας άρχισε επίσημες διαπραγματεύσεις με τις αρχές της Φλωρεντίας, ώστε να καταφέρουν να πείσουν τον γλύπτη να γυρίσει πίσω στη Ρώμη. Οι Φλωρεντίνοι, φοβισμένοι πως ο Πάπας θα μπορούσε να στραφεί εναντίον τους, αν εξακολουθούσαν να προσφέρουν άσυλο στον νεαρό γλύπτη, κατάφεραν και τον έπεισαν να γυρίσει στον Ιούλιο Β΄, δίνοντάς του ένα συστατικό γράμμα στο οποίο έγραφαν πως η τέχνη του ήταν ασυναγώνιστη σε όλη την Ιταλία, και πως, αν γινόταν δεκτός με καλοσύνη, θα ήταν ικανός να κάνει πράγματα που θα ξάφνιαζαν την οικουμένη.

Καπέλα Σιξτίνα

Όταν ο Μιχαήλ Άγγελος γύρισε στη Ρώμη, ο Πάπας του ανέθεσε μια παραγγελία. Στο Βατικανό υπήρχε μια μικρή εκκλησία που την είχε χτίσει ο Πάπας Σίξτος Δ΄, η Cappella Sistina. Οι τοίχοι της ήταν ζωγραφισμένοι από τους ξακουστούς ζωγράφους της προηγούμενης γενιάς, τον Μποτιτσέλι, τον Γκιρλαντάιο και άλλους γνωστούς καλλιτέχνες. Ο θόλος της εκκλησίας όμως, ήταν ακόμη κενός. Ο Πάπας τότε, πρότεινε αυτό το κενό να το ζωγραφίσει ο Μιχαήλ Άγγελος. Καθώς ο Πάπας επέμενε, άρχισε να επεξεργάζεται ένα χωρίς μεγάλες αξιώσεις σχέδιο με δώδεκα Αποστόλους -ζωγραφισμένους σε κόγχες- και να φέρνει βοηθούς από τη Φλωρεντία. Ξαφνικά, όμως, ο γλύπτης κλείστηκε στην εκκλησία και δεν επέτρεπε σε κανέναν να τον πλησιάσει ξεκινώντας έτσι, μια δουλειά μόνος του, ένα σχέδιο που αναμφισβήτητα δεν έπαψε να ξαφνιάζει την οικουμένη από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε.

Είναι πολύ δύσκολο για κάποιον να φανταστεί πώς ήταν δυνατόν, ένας άνθρωπος να καταφέρει ό,τι κατόρθωσε ο Μιχαήλ Άγγελος μέσα σε μόνο τέσσερα χρόνια, δουλεύοντας μόνος πάνω στις σκαλωσιές της παπικής εκκλησίας. Αυτή καθαυτή η σωματική προσπάθεια που χρειάστηκε για να ζωγραφίσει στην οροφή τις τεράστιες αυτές τοιχογραφίες, για να προετοιμάσει και να σχεδιάσει με λεπτομέρειες τα θέματα και να τα μεταφέρει στο θόλο, φαίνεται να ήταν απίστευτη. Ήταν αναγκασμένος να ξαπλώνει ανάσκελα και να ζωγραφίζει κοιτάζοντας προς τα επάνω.

Ο σωματικός όμως άθλος του-ώστε να καλύψει όλη αυτή την επιφάνεια μόνος του, χωρίς καμία βοήθεια-αν τον συγκρίνουμε με το πνευματικό και καλλιτεχνικό επίτευγμα, θα διαπιστώσουμε πως δεν ήταν τίποτα. Ο πλούτος της αέναης επινοητικότητας, η αδιάπτωτη μαστοριά της εκτέλεσης σε κάθε λεπτομέρεια και κυρίως το μεγαλείο των οραμάτων που αποκάλυψε ο Μιχαήλ Άγγελος στους μεταγενέστερους, έδωσαν στην ανθρωπότητα μια νέα αντίληψη για τη δύναμη της μεγαλοφυΐας.

Το παρεκκλήσι που ζωγράφισε μοιάζει σαν μια απλόχωρη και ψηλοτάβανη αίθουσα, με μια ρηχή θολωτή σκεπή. Ψηλά στους τοίχους βλέπουμε μια σειρά παραστάσεις από τη ζωή του Μωυσή και του Χριστού. Κοιτάζοντας όμως την οροφή, έχουμε την εντύπωση ότι αντικρίζουμε ξαφνικά έναν κόσμο διαφορετικό. Βρισκόμαστε σε μια διάσταση πέρα από την ανθρώπινη. Στις αψίδες του θόλου, ανάμεσα στα πέντε παράθυρα της καθεμιάς από τις δύο πλευρές, ο Μιχαήλ Άγγελος ζωγράφισε γιγαντιαίες μορφές, συγκεκριμένα: τους προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης που προανήγγειλαν στους Εβραίους την έλευση του Μεσσία, εναλλάξ με τις Σίβυλλες, που σύμφωνα με μια παλιά παράδοση, προείπαν την έλευση του Χριστού στους ειδωλολάτρες. Θεόρατοι άνδρες και γυναίκες, απορροφημένοι από τις βαθιές σκέψεις τους, διαβάζουν, γράφουν, συζητούν ή μοιάζουν ν' ακούν μια ενδόμυχη φωνή. Ανάμεσα σ' αυτές τις σειρές, με αυτές τις φιγούρες πάνω από το φυσικό μέγεθος, στην οροφή ζωγράφισε τη Δημιουργία του κόσμου και την ιστορία του Νώε.

Τον χώρο ανάμεσα στις μεγάλες αυτές συνθέσεις τον γέμισε μ' ένα εκθαμβωτικό πλήθος μορφών, που άλλες μοιάζουν με αγάλματα και άλλες με ζωντανούς νέους υπερκόσμιας ομορφιάς, ανάμεσα στους οποίους παρεμβάλλονται γιρλάντες και ανάγλυφα με επιπρόσθετες παραστάσεις. Επιπλέον, μέσα στις αψίδες και ακριβώς κάτω από αυτές, ζωγράφισε άνδρες και γυναίκες σε ατέλειωτη σειρά και με μια ποικιλία απέραντη-τους προγόνους του Χριστού, όπως απαριθμούνται στην Αγία Γραφή.

Αν εστιάσουμε σε μια τομή του έργου, από τη μια άκρη της θολωτής οροφής στην άλλη, μπορούμε να δούμε πως κατένεμε τις μορφές στα πλάγια των σκηνών από τη Δημιουργία.

Έτσι, σε κάποιο σημείο ζωγράφησε τον προφήτη Δανιήλ μ' ένα μεγάλο βιβλίο το οποίο υποβαστάζει ένα αγοράκι, ενώ εκείνος στρέφεται για να σημειώσει κάτι που διάβασε.

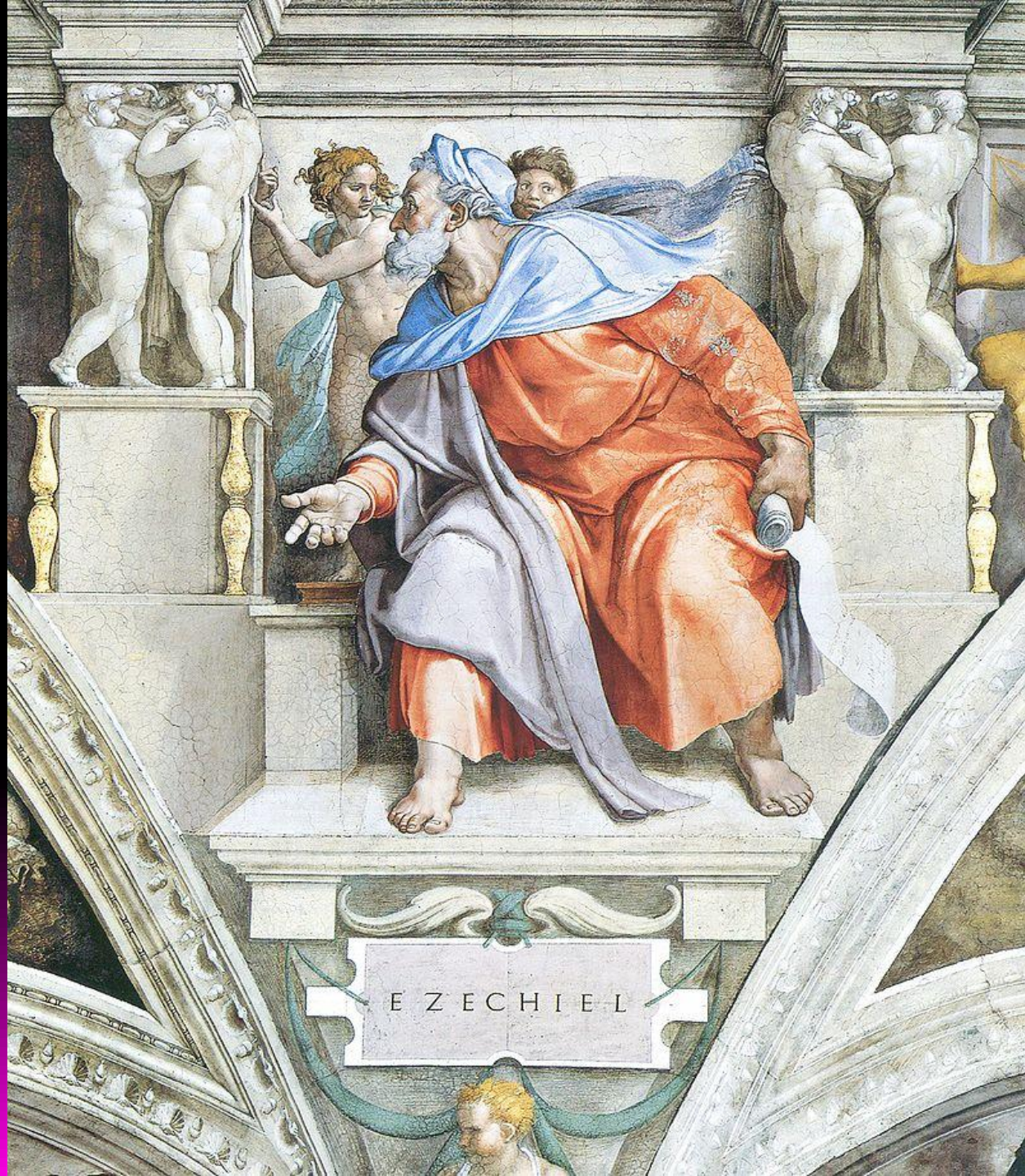
Ακριβώς δίπλα του, βρίσκεται η Κυμαία Σίβυλλα,
που κοιτάζει μέσα στο βιβλίο της.

Σε αντίθετη πλευρά είναι η Περσική Σίβυλλα, μια ηλικιωμένη γυναίκα με ανατολίτικα ρούχα, που κρατάει ένα βιβλίο κοντά στα μάτια της, βυθισμένη κι αυτή στη μελέτη των ιερών κειμένων.

Δίπλα της ο
προφήτης της
Παλαιάς Διαθήκης
Ιεζεκιήλ στρέφεται
απότομα σαν να
λογομαχεί.

- Τα μαρμάρινα καθίσματά τους είναι στολισμένα με αγάλματα παιδιών που παίζουν, κι από πάνω τους σε κάθε πλευρά, είναι δύο από τα γυμνά, τα οποία πάνε να δέσουν ένα ανάγλυφο στην οροφή.

- Στα τρίγωνα τύμπανα, ο ζωγράφος παράστησε προγόνους του Χριστού, οι οποίοι μνημονεύονται στην Αγία Γραφή, κι από πάνω τους άλλα συνεστραμμένα σώματα.

Οι εκπληκτικές αυτές γυμνές μορφές μαρτυρούν την ικανότητα του Μιχαήλ Άγγελου να σχεδιάζει το ανθρώπινο σώμα σε όλες τις στάσεις και από κάθε οπτική γωνία. Είναι νέοι αθλητές με θαυμάσια μυϊκή διάπλαση, που συστρέφονται προς όλες τις κατευθύνσεις, διατηρώντας παρ'όλα αυτά πάντα τη χάρη τους. Υπάρχουν είκοσι τέτοια γυμνά στην οροφή. Βλέποντας όλα αυτά, παρατηρούμε την αλληλεξάρτηση των μυώνων, που κανείς δεν την είχε μελετήσει και αποδώσει από την εποχή των Αρχαίων Ελλήνων γλυπτών.

Το κέντρο της σύνθεσης εικονογραφεί τα βιβλικά επεισόδια της δημιουργίας του κόσμου και της ζωής του Νώε. Ο Θεός εμφανίζεται με χειρονομίες γεμάτες δύναμη να δημιουργεί τα φυτά, τα ουράνια σώματα, τα ζώα και τον άνθρωπο.

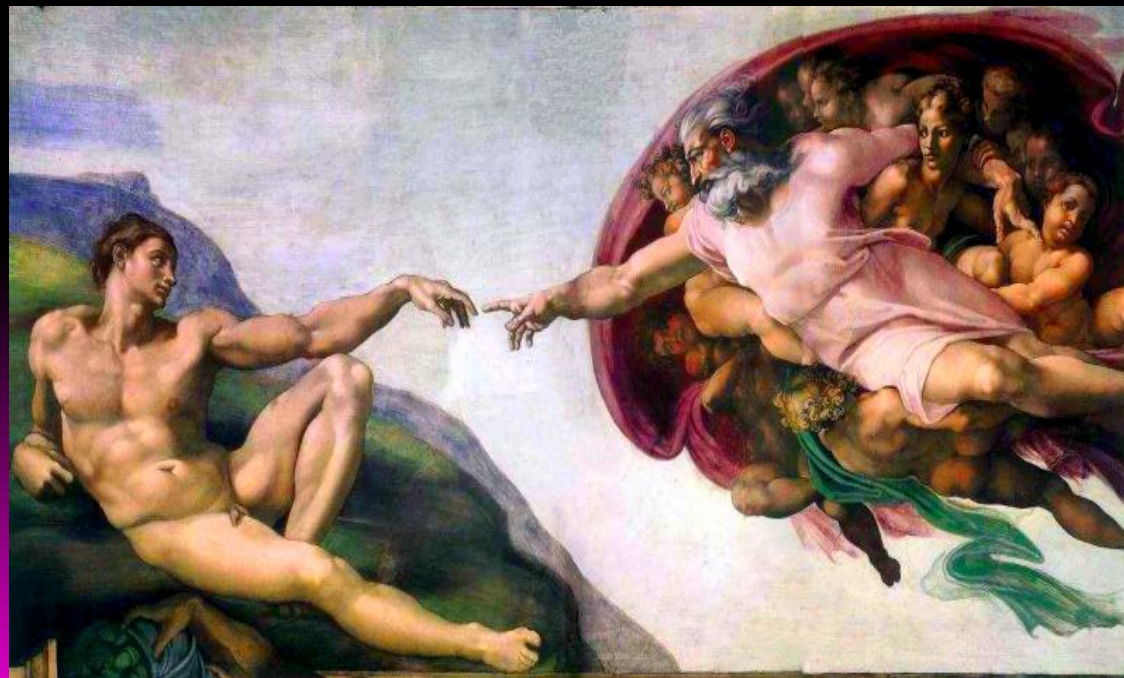
Η δημιουργία των άστρων

Ο Θεός χωρίζει την ξηρά από την θάλασσα

Ίσως η πιο ξακουστή και εντυπωσιακή ζωγραφιά από αυτές είναι η δημιουργία του Αδάμ, την οποία και παλαιότεροι καλλιτέχνες είχαν ζωγραφίσει. Κανένας από αυτούς όμως, δεν πλησίασε, ούτε από μακριά, την έκφραση του μεγαλείου, που συνδέεται με το μυστήριο της δημιουργίας, με τόση απλότητα και δύναμη.

Ο Αδάμ εμφανίζεται ξαπλωμένος κατάχαμα, με όλο το σφρίγος και την ομορφιά που ταιριάζουν στον πρώτο άνθρωπο. Ο Θεός-Πατέρας πλησιάζει από την αντίθετη μεριά, με τους αγγέλους να Τον υποβαστάζουν, τυλιγμένος μέσα σ' έναν μεγάλο και επιβλητικό μανδύα που τον φουσκώνει ο άνεμος σαν πανί καραβιού, υποβάλλοντας την άνεση και την ταχύτητα με τις οποίες ταξιδεύει στο κενό. Ενώ απλώνει το χέρι Του, χωρίς ν' αγγίζει καν το δάχτυλο του Αδάμ, βλέπουμε σχεδόν τον πρώτο άνθρωπο να ξυπνά σαν από βαθύ ύπνο και να ατενίζει το πατρικό πρόσωπο του Δημιουργού του. Ο τρόπος με τον οποίο ο Μιχαήλ Άγγελος κατόρθωσε να κάνει το άγγιγμα του θεϊκού χεριού κέντρο και οπτική εστία της εικόνας και το πώς μας έδωσε να καταλάβουμε την έννοια της παντοδυναμίας με την άνεση και τη δύναμη της χειρονομίας της Δημιουργίας, είναι ένα από τα μεγαλύτερα θαύματα στην τέχνη.

Τελική Κρίση

Τελική Κρίση

Ο Μιχαήλ Άγγελος,
το έργο του Τελική
Κρίση, το
ζωγράφησε στον
ανατολικό τοίχο της
Capella Sistina στη
Ρώμη.

Προετοίμασε τον τοίχο επί του οποίου θα ζωγράφιζε: κλείστηκαν δύο μεγάλα παράθυρα και το νέο επίστρωμα κάλυψε και τις προηγούμενες ζωγραφικές, ο τοίχος λαξεύθηκε για να λάβει απότομη κλίση και ένα ύψος 60 μέτρων περίπου για να αποφευχθεί η απόθεση της σκόνης. Δημιουργήθηκε μια επιφάνεια πλάτους 13,7 μέτρων και ύψους 17 μέτρων, και συνολικά 230 τετραγωνικά μέτρα επί των οποίων ο Μιχαήλ Άγγελος ζωγράφισε τις κολοσιαίες εικόνες του: Ο Χριστός ύψους 2,5 μέτρων, ο Άγιος Πέτρος 2,52 μέτρων, ο Άγιος Βαρθολομαίος 2,60 μέτρων.

Ο Μιχαήλ Άγγελος, το έργο του Τελική Κρίση, το ζωγράφησε στον ανατολικό τοίχο της Καπέλα Σιξτίνα στη Ρώμη. Η επεξεργασία και η εκτέλεση της μεγάλης τοιχογραφίας διήρκεσαν περίπου έξι χρόνια. Η βαθιά δραματική σημασία του μεγάλου αριστουργήματος είναι η εσχατολογική έννοια της Δευτέρας Παρουσίας του Χριστού και του καταδικασμού της ανθρωπότητας στην ατομική και προσωπική καταδίκη. Ο Μιχαήλ Άγγελος έδωσε διαστάσεις συμπαντικής αναστάτωσης σε αυτό το έργο του. Ζωγράφησε τον Χριστό με υψωμένο το χέρι, δείχνει να τοποθετεί τους δίκαιους στα δεξιά και να καταδικάζει τους αμαρτωλούς. Έπειτα, τον απεικονίζει χωρίς γένια, γυμνό, με τη μυώδη σωματική διάπλαση ενός ελληνιστικού αγάλματος. Οι μορφές βρίσκονται όλες στο ίδιο πλαίσιο, δεν κάνει προσπάθεια ιλουζιονιστικής απόδοσης του βάθους. Η κλίμακα των μορφών μειώνεται όσο το μάτι προχωράει από πάνω προς τα κάτω.

Η εικόνα του Χριστού είναι ο πυρήνας της γένεσης της στροβιλικής κίνησης του σύμπαντος, κίνηση έλξης για τους εκλεγμένους και εκδίωξης για τους καταδικασμένους. Επίσης, αντιπροσωπεύει τη βάση που δίδει κινητικότητα στην επιβλητική σύνθεση, η ομάδα των σαλπικτών Αγγέλων, οι οποίοι κάτω από τον Χριστό Κριτή, λαμβάνοντας την διαταγή, προσκαλούν για την τελική κρίση.

Τα χρώματα περιορίζονται σε μονοχρωμία δυνατής αντίθεσης στο φως. Οι βίαιοι συρμοί των σωμάτων, οι μερικές όψεις και οι απρόβλεπτες ανατροπές, η εξοργιστική παραμόρφωση των ανατομικών δομών, εκφράζουν την ασυνήθιστη φυσιογνωμία του πόνου και του τρόμου.

■ ΠΗΓΕΣ

- 1. Χιου Χόνορ, Τζον Φλέμινγκ, Ιστορία της Τέχνης, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1992
- 2. L. Gombrich, Το χρονικό της τέχνης, μτφρ. Λίνα Κάσδαγλη, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Ανατύπωση Αθήνα 1999
- 3. Alison Cole σε συνεργασία με την Εθνική Πινακοθήκη, Λονδίνο, Ανακαλύπτω την Τέχνη
- <http://texni-zoi.blogspot.gr>

Ευχαριστούμε πολύ
για το χρόνο σας!